

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1938 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 19 november 1937 dagtecknad proposition, nr 5, vilken hänvisats till lagutskott och därefter tilldelats andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Förordning

om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

Häriigenom förordnas som följer:

1 §.

Den, som äger rätt till livränta enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, äger erhålla årligt livräntetillägg, motsvarande 125 procent av livräntan; dock att, i fråga om livränta till skadad arbetare, tillägg ej utgår för livränta, som understiger 90 kronor, samt att tillägg ej heller utgår för livränta, som grundas på försäkring enligt 24 § i lagen.

Livräntetilläggen bestridas av statsmedel samt bestämmas och utgivas av riksförsäkringsanstalten.

2 §.

Rätt till livräntetillägg kan icke överlätas och må förty ej för gäld tagas i mät.

3 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna förordning innehåller, finnas erforderliga för förordningens tillämpning, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten.

4 §.

Över beslut av riks försäkringsanstalten rörande livräntetillägg eller tillämpning av någon med stöd av denna förordning given bestämmelse må klagan föras hos försäkringsrådet genom besvär, som skola ingivas till rådet eller i betalt brev med allmänna posten vara till rådet inkomna sist å trettionde dagen efter det klaganden av beslutet erhållit del, den dagen oräknad, då sådant skedde.

Försäkringsrådets beslut meddelas kostnadsfritt.

Över försäkringsrådets beslut må klagan ej föras.

5 §.

Denna förordning äger ej tillämpning i fråga om livräntor, som utgå till i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande, utan gäller härutinnan vad särskilt är stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1938.

I anledning av propositionen har inom andra kammaren väckts en motion, nr 80, i vilken herr *Karlsson* i Grängesberg hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av det i propositionen framlagda förordningsförslaget, att 1 § erhöles följande lydelse:

Den som äger rätt till livränta enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete äger erhålla årligt livräntetillägg, motsvarande 150 procent av livräntan; dock att, i fråga om livränta till skadad arbetare, tillägg ej utgår för livränta, som understiger 45 kronor, samt att tillägg ej heller utgår för livränta, som grundas på försäkring enligt 24 § i lagen.

Livräntetilläggen bestridas — — — utgivas av riks försäkringsanstalten.

Jämväl motionen har hänvisats till lagutskott och därefter tilldelats andra lagutskottet.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hava oförmälda proposition och motion behandlats av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för det i propositionen framlagda förslaget, ävensom i fråga om de skäl, vilka motionären anført till stöd för sitt yrkande, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i detta utlåtande, hänvisa till propositionen och motionen.

I lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete stadgades skyldighet för vissa enskilda arbetsgivare, huvudsakligen sådana som utövade industriell verksamhet, att utgiva ersättning till arbetare, som skadats till följd av olycksfall i arbetet. Utövade staten eller kommun sådan verksamhet, som omfattades av lagen, ålåg ersättningsskyldighet även staten eller kommunen. Enligt 4 § skulle, då olycksfall medfört bestående

förlust eller minskning av arbetsförmågan, i ersättning utgivas en årlig livränta, i förra fallet å 300 kronor och i senare fallet å det lägre belopp, som svarade mot arbetsförmågans minskning; dock att livränta icke skulle utgå därest arbetsförmågan icke blivit nedsatt med minst en tiondel. Hade olycksfallet inom två år medfört döden, skulle utgivas till änka en årlig livränta av 120 kronor, så länge hon levde ogift, och till varje minderårigt barn en årlig livränta av 60 kronor till dess det fyllt femton år; dock att livräntor till efterlevande sammanlagt skulle uppgå till högst 300 kronor.

Arbetsgivare kunde genom att i riksförsäkringsanstalten försäkra sina arbetare mot olycksfall i arbetet fritaga sig från ersättningsskyldighet. Var arbetsgivare skyldig att utgiva livränta enligt lagen, kunde han genom inköp i riksförsäkringsanstalten av dylik livränta befria sig från betalningsskyldigheten. I övrigt kunde ersättningsskyldigheten fastställas genom avtal eller genom dom av allmän domstol eller skiljemän; dock att avtal, enligt vilket i stället för livränta skulle på en gång erläggas visst belopp, icke var gällande i annat fall än då livräntans belopp skulle understiga 45 kronor om året.

Arbetsgivare, som utövade annan verksamhet än i lagen avsågs, kunde enligt 23 § frivilligt genom försäkring i riksförsäkringsanstalten bereda ersättning enligt de i lagen stadgade grunder för skada till följd av olycksfall i arbetet. Även arbetare ägde, jämlikt 24 §, genom försäkring i riksförsäkringsanstalten bereda sig sådan ersättning.

Nu berörda lag har upphävts genom lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, vilken sistnämnda lag trätt i kraft den 1 januari 1918. Ersättningsanspråk, som grundas å olycksfall, vilka inträffat före sistnämnda dag, skola dock bedömas enligt äldre lag.

Med hänsyn till att de livräntor, som utgå enligt 1901 års lag, uppenbarligen äro otillräckliga även för ett nödortfittigt uppehälle, har staten vid olika tillfällen av billighetsskäl beslutat höja vissa av de livräntor, för vilkas utgivande staten såsom arbetsgivare bär ansvaret. Enligt nu gällande kungörelse i ämnet (Sv. förf.-saml. 1921 nr 410, ändrad 1930 nr 172) må arbetare, som på grund av skada, åsamkad genom olycksfall i statens tjänst, jämlikt 1901 års lag är berättigad till livränta av statsmedel, utöver livräntan uppbära tilläggsersättning med ett årligt belopp motsvarande 125 procent av samma ränta. Änka och barn efter arbetare, som genom olycksfall i statens tjänst ljutit döden, må likaledes utöver livränta av statsmedel, vartill de äro berättigade enligt 1901 års lag, uppbära tilläggsersättning med ett årligt belopp motsvarande 125 procent av samma ränta.

Enligt kungörelsen i dess ursprungliga lydelse gällde i fråga om tillägg till invalidlivränta, att endast arbetare, som var berättigad till livränta med ett årligt belopp av minst 90 kronor, d. v. s. vars arbetsförmåga genom olycksfallet nedsatts med minst 30 procent, ägde uppbära sådant tillägg.

Den nu föreliggande frågan om höjning av de livräntor, som enligt 1901 års lag utgå till andra än i statens tjänst skadade arbetare eller deras efter-

levande, har vid ett flertal tillfällen varit föremål för riksdagens behandling. En utförlig redogörelse för vad i sådant avseende förekommit har lämnats å sid. 4—13 i propositionen. Utskottet tillåter sig att hänvisa till denna framställning. Emellertid må här erinras om att andra kammaren vid 1924 och 1925 års riksdagar godkänt av vederbörande utskott framlagda förslag om höjning av vissa livräntor tillhörande nu avsedda kategori. Vid sistnämnda års riksdag biföll första kammaren ett förslag, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i ämnet. För sammanjämkning av skiljaktigheten mellan kamrarnas beslut biträdde andra kammaren sedermera första kammarens beslut. Frågan har senast år 1937 varit under riksdagens behandling. I den då väckta motionen II:354 hemställde herr Karlsson i Grängesberg m. fl., att riksdagen måtte godkänna ett i motionen intaget förslag till förordning angående livräntetillägg av statsmedel för dem, som äga rätt till livränta enligt 1901 års lag. Förslaget var likalydande med de åren 1924 och 1925 av sammansatta stats- och andra lagutskottet framlagda förslagen, dock att i 1 § siffrorna 125 respektive 90 ändras till 150, respektive 45 samt att tiden för förordningens ikraftträdande satts till den 1 juli 1937. I utlåtande (nr 42) över motionen anförde andra lagutskottet:

Utskottet vill erinra om de vid skilda tillfällen företagna höjningarna av vissa livräntor, som enligt de i 1901 års lag angivna grunderna utgå till i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande. Enligt utskottets mening är det synnerligen önskvärt, att en tryggare ställning beredes även andra personer, som åtnjuta livräntor enligt nyssnämnda lag. De livräntetagare, som det här är fråga om, torde i många fall befinna sig i ett med hänsyn till deras försörjningsmöjligheter synnerligen svårt läge och äro därför särskilt beklagansvärda. Den omständigheten, att antalet sådana livräntetagare år från år minskas, bör underlätta förverkligandet av den gamla tanken att lämna dem bistånd utöver vad som utgår enligt 1901 års lag.

Enligt vad utskottet inhämtat är den föreliggande frågan föremål för uppmärksamhet inom socialdepartementet, där vissa förberedande utredningar i ämnet företagits. Utskottet drager härav den slutsatsen, att ett initiativ i frågan från Kungl. Maj:ts sida överväges. Vid sådant förhållande anser utskottet sig icke böra tillstyrka förevarande motion eller föreslå riksdagen att i anledning av densamma göra någon framställning till Kungl. Maj:t. Utskottet vill emellertid understryka önskvärdheten av att förslag i ämnet om möjligt framläggas för nästkommande års riksdag.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställde utskottet, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Riksdagen biföll denna hemställan.

En redogörelse för de undersökningar i ämnet, som — på sätt i utskottets här ovan återgivna utlåtande antytts — under den senaste tiden gjorts, har lämnats å sid. 13—14 i propositionen. Därvid har framlagts resultatet av en inom riksförsäkringsanstalten verkställd utredning rörande antalet och beloppen av de livräntor, vilka vid 1936 års slut utgingo enligt 1901 års lag på grund av annan skada än sådan, som åsamkats vederbörande i statens tjänst. Utskottet anhåller att få hänvisa till denna redogörelse.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i propositionen anfört bland annat följande:

Vid två skilda tillfällen har riksdagens andra kammare godkänt förslag rörande höjning av vissa enligt 1901 års lag till andra än i statens tjänst skadade eller deras efterlevande utgående livräntor. Genom sin skrivelse den 3 juni 1925 har riksdagen erkänt frågan om dylik höjning vara värd beaktande, och vid innevarande års riksdag har andra lagutskottet i ett av riksdagen godkänt utlåtande understrukt önskvärldheten av att förslag i ämnet framläggas för nästkommande års riksdag. Då därtill kommer, att de betänkligheter ur statsfinansiell synpunkt, vilka tidigare kunnat anföras vid behandlingen av detta spörsmål, med den under årens lopp fortgående minskningen av antalet dylika livräntor icke längre hava samma räckvidd, har jag ansett mig nu böra underställa denna fråga Kungl. Maj:ts förnyade prövning.

Uppenbart torde vara, att de enligt 1901 års lag utgående livräntorna äro — bedömda efter nutida betraktelsesätt och penningvärde — alldeles för lågt utmätta. Emot en höjning av dessa livräntor kan visserligen framhållas, att densamma skulle komma allenast sådana olycksfallsskadade eller deras efterlevande till godo, vilka redan erhållit någon om än ringa ersättning, medan andra, som genom olycksfall förlorat arbetsförmåga eller försörjare utan att erhålla kompensation härför, fortfarande bleve utan all särskild hjälp. Emellertid finner jag öfvervägande skäl tala för, att då staten en gång tillförsäkrat vissa behöfvande en rätt till understöd, staten jämväl i fortsättningen såvitt möjligt tillser, att denna rätt icke under förändrade förhållanden mister större delen av sitt värde.

Medan det av andra kammaren åren 1924 och 1925 godkända förslaget icke förutsatte någon vidare behovsprövning än att i fråga om tillägg till invalidlivräntor sådant tillägg skulle utgå allenast där invaliditeten icke understeg 30 procent, har riksdagen i sin skrivelse sistnämnda år utgått från att en mer allmän behovsprövning borde ske i varje särskilt fall. Riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen hava härutinnan förordat, att den, som vore taxerad till inkomst- eller förmögenhetsskatt, icke borde beviljas tilläggsersättning. I likhet med försäkringsrådet finner jag dock en dylik bestämmelse ägnad att vålla praktiska svårigheter vid tillämpningen, vilka knappast skulle stå i relation till den skäligen ringa besparing för statsverket, som genom bestämmelsen skulle åstadkommas. Att helt bortse från vederbörande livräntetagares behov av förhöjt understöd torde emellertid ur kostnadssynpunkt vara uteslutet. Med hänsyn härtill vill jag förorda det förslag, som redan två gånger vunnit andra kammarens godkännande.

Spörsmålet om beredande av en tryggare ställning åt de livräntetagare, som här avses, har senast vid 1937 års riksdag varit föremål för behandling. I ett av riksdagen godkänt utlåtande över en då väckt motion underströk andra lagutskottet önskvärldheten av att förslag i ämnet om möjligt framlades för innevarande års riksdag.

I likhet med föredragande departementschefen anser utskottet öfvervägande skäl tala för att staten såvitt möjligt tillser, att den rätt, som tillkommer ifrågavarande livräntetagare, icke under förändrade förhållanden mister större delen av sitt värde. Utskottet ansluter sig därför principiellt till förslaget, att till dessa livräntetagare skall utgå en tilläggsersättning av statsmedel.

I propositionen har föreslagits, att tillägget skall bestämmas till 125 procent

Utskottet.

av livräntan. Härutinnan överensstämmer förslaget såväl med de förslag, vilka vid två tidigare tillfällen vunnit andra kammarens bifall, som ock med gällande bestämmelser om tilläggsersättning till i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande. I motionen II: 80 har yrkats bland annat den ändringen i Kungl. Maj:ts förslag, att procentsatsen skulle fastställas till 150. Enligt utskottets mening saknas anledning att försätta de livräntetagare, om vilka nu är fråga, i ett bättre läge än de, vilkas anspråk grundas på olycksfall, som drabbat arbetare i statens tjänst. Utskottet får därför i förevarande del tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag och avstyrka motionen.

Ur kostnadssynpunkt har i propositionen förordats en viss begränsning av rätten att erhålla livräntetillägg. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall nämligen, såvitt angår livränta till skadad arbetare, tillägg icke utgå i fall, där invaliditeten understiger 30 procent. Även härutinnan råder överensstämmelse mellan det i propositionen framlagda och nyssnämnda tidigare förslag. I motionen har påyrkats, att undantag skulle göras allenast för livränta till skadad arbetare, som fått sin arbetsförmåga nedsatt med mindre än 15 procent. Av den i propositionen intagna tablån framgår, att genomförandet av sistnämnda förslag skulle medföra en väsentlig utgiftsökning. Jämväl i förevarande avseende finner utskottet det genom propositionen framlagda förslaget vara att förorda framför motionärens förslag.

Ej heller i övrigt har utskottet någon erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A) att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen; samt

B) att motionen II: 80 måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Stockholm den 18 maj 1938.

På sammansatta stats- och andra lagutskottets vägnar:

OSKAR HAGMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från statsutskottet: herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Nilsson* i Landeryd, *Jansson* i Falun, *Jonsson* i Eskilstuna*, *Isacsson* och *Hansson* i Rubbestad*; samt

från andra lagutskottet: herrar *Hagman*, *Heiding*, *Hage*, *Skoglund*, *Pettersson* i Hällbacken, *Olof Carlsson* och *Barnekow*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.